Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle 18. marraskuuta 2018

Viite: Lausuntopyyntönne 9.11.2018

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle
laiksi eläinten hyvinvoinnista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 154/2018 vp

Kiitän lausuntopyynnöstä ja esitän lausuntonani lakiesityksestä seuraavaa.

1. Yleisiä huomioita

Pidän erittäin kannatettavana sitä, että tavoitteeksi on määritelty lainsäädännön päivittäminen vastaamaan nykytilannetta, jossa tieteellinen tieto eläinten fyysisen hyvinvoinnin edellytyksistä on lisääntynyt merkittävästi ja myös kansalaisten näkemykset ovat muuttuneet. Eläinten kognition eli mielen toiminnan tutkimus on edistynyt nopeasti viimeisten parin vuosikymmenen aikana. Tutkimuksissa on ilmennyt muun muassa, että perustunteet kuten ilo, suru ja pelko ovat yhteisiä kaikille nisäkkäille, linnuille ja luultavasti muillekin selkärankaisille, ja että perustunteiden voimakkuus ei riipu kyseisen eläinlajin älykkyydestä. Myös kivuntuntokyky on havaittu laajalle levinneeksi ominaisuudeksi eläinkunnassa: siitä on tutkimusnäyttöä nisäkkäiden ja lintujen lisäksi muun muassa kaloilta ja eräiltä selkärangattomilta kuten äyriäisiltä. Vastaavasti lajityypillisten käyttäytymistarpeiden merkityksestä on kertynyt aiempaakin enemmän tutkimusnäyttöä.

Koska laki on luonteeltaan puitelaki, suuri osa ratkaisevan tärkeistä yksityiskohdista säädetään asetuksen tasolla. Yllämainitun tavoitteen toteutumiseksi on siis erityisen tärkeää, että asetusten säätämisvaiheessa kuultaisiin eläinten hyvinvointitutkimuksen asiantuntijoita.

Lakiesityksen eräisiin pykäliin sisältyy maininta ”Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä” ja kyseisen pykälän aihe, toisiin taas ”Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä” ja kyseisen pykälän aihe. Viimemainituissakin on kuitenkin tyypillisesti kyse sellaisista asioista, joissa on lain tavoitteiden toteutumiseksi ratkaisevan tärkeää, että kyseiset asetukset todella annetaan, koska lakiteksti liikkuu enimmäkseen yleisellä tasolla. Tästä syystä esitän, että viimemainitut muutetaan kaikki muotoon ”Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä”.

2. Yksittäisiin pykäliin kohdistuvia huomioita

Esitän seuraaviin pykäliin muutoksia ja täsmennyksiä, jotta ne palvelisivat paremmin lakiesityksen tavoitteita:

5 §, määritelmien kohta 8: Lakiesityksessä olisi hyvä määritellä myös, mikä katsotaan ammattimaiseksi tai muuksi laajamittaiseksi eläintenpidoksi silloin, kun kyseessä ovat muut kuin maatalouden tuotantoeläimet, esimerkiksi rekikoirat tai viljelykalat.

7 §, loukkaantuneet luonnonvaraiset eläimet: Auttamisvelvoitteen lisäksi olisi hyödyllistä säätää myös siitä, mitä on tehtävä, jos ei pysty itse auttamaan: esim. mikä on se taho, jolle on ilmoitettava.

12 ja 13§, esimerkit siitä mitä pidetään liian kovakouraisena kohteluna: Lakiesityksen perusteluissa luetellut esimerkit olisi hyvä sisällyttää myös itse lakiin. Lisäksi kohtaan ”Esimerkiksi eläimen raahaamista sarvista, jaloista, siivistä, hännästä, turkista tai suoraan päästä vetäen olisi aina pidettävä liian kovakouraisena kohteluna” olisi tärkeää saada ”raahaamista”-sanan tilalle täsmennys ”raahaamista tai nostamista”, koska Suomessa edelleenkin sattuu tapauksia joissa eläimiä on nostettu hännästä, siivestä taikka yhdestä tai kahdesta jalasta, ja koska tällaisissa tapauksissa eläimen kokema kipu ja fyysisen vahingoittumisen vaara on vielä suurempi kuin lattiaa pitkin raahattaessa, koska eläimen koko paino riippuu kyseisen ruumiinosan varassa.

16 §, kivunlievityksen käyttö: Tähän kohtaan olisi tärkeää lisätä velvoite suunnitella kivunlievitys siten, että kipua aiheuttava toimenpide aloitetaan vasta siinä vaiheessa, kun kipulääke on alkanut vaikuttaa. (Nykyään on nimittäin esimerkiksi porsaiden kastroinnissa yleistä, että kipulääke annetaan samanaikaisesti kun kastrointi aloitetaan, jolloin leikkaushetken kipu on yhtä voimakasta kuin se olisi ilman kivunlievitystä, ja kipulääke alkaa vaikuttaa siinä vaiheessa kun leikkauksen jälkeinen haavakipukin on jatkunut jo jonkin aikaa.) Lisäksi olisi tärkeää lisätä, että sellaisten toimenpiteiden kohdalla, joista tutkimukset ovat osoittaneet kivun kestävän useita päiviä toimenpiteen jälkeen (esimerkiksi vasikoiden nupoutus polttamalla), kipulääkkeen antaminen toistetaan riittävän monta kertaa toimenpiteen jälkeen niin kauan kuin on syytä olettaa, että eläin ilman kipulääkettä kokisi edelleen kipua.

35 §, hälytysjärjestelmät koneellisen ilmanvaihdon häiriöille: Suosittelisin säätämään lisäksi myös hälytysjärjestelmistä automaattisen veden- ja rehunjakelun häiriöille.

37 §, paikalleen kytkettynä pitäminen ja kääntymisen estävät häkit: Näiden kieltäminen on tärkeä, kannatettava ja nykyisen tieteellisen tiedon kanssa linjassa oleva säädös. Jotta lain tavoitteissa määritelty tarkoitus toteutuisi, esitän että lakiesityksestä jätetään pois siihen nyt sisältyvät poikkeukset, toisin sanoen säädös ulotettaisiin koskemaan myös lypsylehmiä, hiehoja, emakoita ja ensikoita. Kaikkien näiden kohdalla on laajaa tieteellistä näyttöä siitä, että tämä on olennainen tekijä tarpeettoman kärsimyksen välttämiseksi. Yksityiskohtaisemmat perustelut ovat tämän lausunnon lopussa, sivulla 3.

37 §, ruokintalaitteiden suunnittelu: Tähän olisi tärkeää tehdä konkreettinen täsmennys lisäämällä ”Jos rehua ei ole jatkuvasti saatavilla, rehukaukalot, rehukourut tai muut ruokintalaitteet on mitoitettava siten, että kaikki eläimet mahtuvat vaivattomasti syömään samanaikaisesti”. Kilpailu riittämättömästä ruokintatilasta on merkittävä ja toistuva stressitekijä esimerkiksi eräillä sika- ja siipikarjatiloilla; aiheuttaa osassa tapauksista samojen yksilöiden toistuvan nälkäiseksi jäämisen; ja se on myös esimerkiksi sioilla esiintyvän käyttäytymishäiriön hännänpurennan yksi aiheuttaja. Koska tämä on helposti ratkaistavissa mitoittamalla ruokintatila eläintä kohti paremmin (eli jo olemassaolevien tuotantoeläinrakennusten osalta ottamalla sinne vain sellainen määrä eläimiä, että kaikki mahtuvat syömään sovussa), siitä säätäminen laissa ei aiheuttaisi haittaa elinkeinolle kokonaisuutena, mutta auttaisi ratkaisemaan ongelman, joka tällä hetkellä aiheuttaa eläimille tarpeetonta kärsimystä eräillä tiloilla.

45 §, ilmoituksenvaraiset eläinkilpailut: Kun kyse on kilpailuista, joissa eläin voi joutua alttiiksi kohtuuttomalle rasitukselle, kivulle tai kärsimykselle, olisi nähdäkseni loogisempaa säätää ne luvanvaraisiksi eikä ilmoituksenvaraisiksi, jolloin ao. viranomaisella olisi käsittääkseni paremmat mahdollisuudet ennaltaehkäistä kärsimystä aiheuttavat tilanteet. Vielä loogisempaa olisi yksinkertaisesti kieltää sellaiset kilpailut, joissa tällainen riski on.

49 § ja 52 §, eläintarhat, eläinnäyttelyt ja sirkukset: Olisi loogista sisällyttää tähän samaan luvanvaraisten toimintamuotojen ryhmään myös kotieläinpihat ja loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten hoitolat. Kotieläinpihoissa eläinten riski kokea usein toistuvaa stressiä on jopa suurempi kuin eläintarhoissa niissä tapauksissa, joissa yleisö pääsee koskettelemaan eläimiä. Parasta olisi, jos luvan saamisen ehtoihin sisältyisi se, että yleisö ei pysty koskettamaan eläimiä. (Domestikoituihinkin lajeihin kuuluvat eläimet kokevat usein stressaavana sen, jos monet eri tuntemattomat ihmiset koskettelevat niitä. Kun eläin ei voi paeta, seurauksena on usein niin sanottu reaktiouupumus eli ulkonaisen käyttäytymisen passivoituminen samaan aikaan, kun sisäinen stressireaktio jatkuu, mikä usein virheellisesti tulkitaan eläimen tyytymiseksi tilanteeseen.) Loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten hyvinvointiin puolestaan vaikuttavat suurimmaksi osaksi samat seikat kuin vahingoittumattomienkin eläinten, joten luvanvaraisuus voisi auttaa varmistamaan toimijoiden ammattitaidon ja kohentaa alan nykyistä kirjavaa ammattitaidon tasoa.

52 §, sirkusta koskevaan lupahakemukseen sisällytettävät tiedot: Esitän, että listaan lisätään myös kuvaus siitä, miten eläimet on koulutettu. Ulkomaisten kiertävien sirkusten joukossa on edelleen niitä, joissa eläinten koulutusmenetelmät ovat väkivaltaisia, myös Suomessa sallittujen lajien kuten hevosten kohdalla.

77 §, tarkastuksen tekeminen ilman epäilyä: Esitän listaan lisättäviksi kotieläinpihat ja loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten hoitolat.

3. Tarkemmat perustelut koskien 37 §:ssä mainittuja kytkemistä ja häkkejä

Lopuksi vielä hiukan tarkemmat perustelut esitykseeni koskien 37 §:n kieltoa jatkuvasta paikalleen kytkemisestä ja kääntymisen estävistä häkeistä. Nämä asiat koskevat suuria eläinmääriä ja osa maataloustuottajista suosii nykyisen käytännön jatkamista, josta syystä esitän seuraavat perusteet. Toivon, että tämä toimii osaltaan panoksena rakentavaan keskusteluun aiheesta.

a) Emakoiden pitäminen kääntymisen estävissä porsitushäkeissä

On runsaasti tutkimusnäyttöä siitä, että porsitushäkissä pitäminen on emakolle stressaavaa ja estää suurimman osan porsimiseen ja sen jälkeiseen aikaan liittyvistä käyttäytymistarpeista. Porsitushäkkien käytön keskeisin perustelu on se, että ilman häkkiä emakot toisinaan makaavat vahingossa porsaita kuoliaiksi. Tämän ratkaisemiseksi on maailmalla nyttemmin kehitetty sellaisia vapaaporsituskarsinoita, mm. brittiläinen PigSafe-karsinamalli, joiden suojarakenteet ja muut ominaisuudet pitävät tutkimusten mukaan porsaskuolleisuuden yhtä alhaalla kuin porsitushäkeissäkin. Muun muassa Sveitsissä, missä porsitushäkit ovat olleet lailla kiellettyjä vuodesta 1997 alkaen, on myös kertynyt tutkimustietoa siitä, miten jalostuksella voi vaikuttaa porsaiden kuoliaaksi makaamisen varsinaisiin syihin eli mm. nykyisten emakoiden huonoon vartalonhallintaan.

Koska tieteellinen näyttö porsitushäkkien haitallisuudesta emakoille on runsasta ja koska toimivista vaihtoehdoista on tutkimus- ja kokemusperäistä tietoa saatavilla, esitän että lakiesityksessä porsitushäkit

nostetaan tiineytyshäkkien rinnalle ja kielletään samalla siirtymäajalla, mukaan lukien vastaava kielto uudisrakennuksissa kuin muillakin kiellettävillä pitotavoilla. Suomalaisessa sianlihantuotannossa investoidaan uusiin rakennuksiin vain vähän tällä hetkellä ja näköpiirissä olevassa lähitulevaisuudessa, joten tällaisen muutoksen vaikutus tuottajien toimintaedellytyksiin olisi pieni. Vapaaporsituskarsinoiden edelleen jatkuva kehitys maailmalla puolestaan viittaa siihen, että 15 vuoden siirtymäajan kuluttua tarjolla tulee olemaan nykyistäkin toimivampia ja kustannustehokkaampia vapaaporsituskarsinamalleja.

Taloudellisesta näkökulmasta porsitushäkkien käyttöä perustellaan nykyään usein sillä, että osassa nykyään tarjolla olevista vapaaporsituskarsinamalleista tuotantokustannukset ovat hiukan korkeammat kuin häkeissä, koska hyvin toimiva vapaaporsituskarsina tarvitsee noin 30-50 % enemmän lattiapinta-alaa kuin porsitushäkki. Pitkällä aikavälillä, jota 15 vuoden siirtymäaikakin merkitsee, on kuitenkin tärkeää muistaa, että Suomen elinkeinoelämän menestys on tiiviisti kytköksissä maailmalla tapahtuviin muutoksiin. Eräät nyt käynnistyneet muutokset ehtivät 15 vuodessa todennäköisesti muuttaa merkittävästi sekä meidän että tärkeimpien kauppakumppanimaidemme markkinoita. Sen lisäksi, että mielenkiinto eläinten hyvinvointia kohtaan on kasvava trendi myös maailmalla, ilmastonmuutoksen edellyttämät toimet tulevat vähentämään lihan ja muiden eläinperäisten ruokien kulutusta. On todennäköistä, että tulevaisuuden lihan, kalan ja muiden eläinkunnan tuotteiden tuotannossa painottuu eettisyys nykyistä enemmän siitäkin syystä, että ne alkavat vähitellen siirtyä jokapäiväisestä elintarvikkeesta harvemmin kulutetuiksi erityistuotteiksi.

b) Lypsylehmien ja hiehojen pitäminen parteen kytkettyinä

Tutkimusnäyttöä on runsaasti myös siitä, että pitkäaikainen seisominen parteen kytkettynä on merkittävän ongelmallista lypsylehmille ja hiehoille. Käyttäytymisoireet, jotka osoittavat, että eläin kokee kyseiseen ympäristöön sopeutumisen mahdottomaksi, kuten stereotyyppinen kielenpyöritys, ovat huomattavasti yleisempiä parsinavetoissa kuin liikkumisen sallivissa pihattonavetoissa. Myös parressa seisomisen terveysvaikutuksia on tutkittu: se lisää muun muassa sorkkasairauksia, joista monet aiheuttavat voimakasta kipua.

Edellämainituista syistä esitän, että lakiesitykseen sisältyvä, erittäin kannatettava jatkuvan kytkettynä pitämisen kielto ulotetaan koskemaan myös lypsylehmiä ja hiehoja, samalla 15 vuoden siirtymäajalla ja uudisrakennuksia koskevalla kiellolla.

Parsinavetan vaihtoehto pihattonavetta on yleistynyt Suomessa: nykyään noin puolet navetoista on pihattoja, ja uudisrakennuksissa pihatto on tavallisin valinta. Parsinavetoiden kieltäminen ei siis aiheuttaisi suurta haittaa elinkeinolle, vaan osaltaan tukisi jo käynnissä olevaa hyvää kehitystä.

c) Muiden lakien muutoksiin liittyviä huomioita

Kalastuslaki puuttuu tällä hetkellä joukosta. Se, samoin kuin mahdolliset kalanviljelyä koskevat nykyiset säädökset, olisi tärkeää saada mukaan päivitettäviin lakeihin, jotta myös niissä otettaisiin huomioon nykyinen tieteellinen tieto siitä, millaiset seikat aiheuttavat kaloille kipua ja kärsimystä.

Kohdat 3., 4., 5. ja 7. eli uuden lain suhde lakiin eläinkuljetuksista, metsästyslakiin, luonnonsuojelulakiin ja lakiin eläinjalostustoiminnasta: Koska en ole oikeudellinen asiantuntija, tämä kommenttini saattaa olla tarpeeton eli asia saattaa olla juridisesti selvä jo muutenkin, mutta varmuuden vuoksi: Merkittävä osa

esitetyn uuden lain konkreettisesta sisällöstä tullaan säätämään asetusten tasolla. Tarvittaisiinkohan siksi tähän lakiesitykseen täsmennys: sen sijaan, että kuhunkin neljään lakiin kirjataan ”Jos eläinten hyvinvoinnista annetussa laissa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan tämän lain asemasta”, kirjaus olisi ”Jos eläinten hyvinvoinnista annetussa laissa **tai sen nojalla annetuissa asetuksissa** on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan tämän lain asemasta”?

Toivon että näistä esityksistäni on apua lakiesityksen käsittelyssä, ja kiitän valiokuntaa paneutumisesta asiaan.

Helena Telkänranta

tietokirjailija ja tutkija (Honorary Research Associate, University of Bristol, School of Veterinary Sciences)